

(Paul Staniland'in izniyle kullanılmaktadır.)

Paul Staniland
Siyaset Biliminin Temelleri I
Dönem Ödevi 5

Dünya Siyasetinde Toplum, Devletler ve Düzen

Bull modern uluslararası sistemin “bir toplumun bileşenleri”ni içeriyormuş gibi düşünülebileceğini, zira, içerisinde yer alan devletlerin kendilerini ortak kurallar ve kurumlarla bağlı olarak gördüklerini ileri sürer. Toplumda yer alan aktörler birbirlerini tanırlar ve ilişkilerinde belirli normlara ve standartlara uyarlar. Bu toplumun temel ortak amaçları devletler toplumunun muhafaza edilmesi, üye devletlerin bağımsızlığı, barış ve “genel olarak toplumsal yaşamın ortak hedefleri”dir (şiddetin sınırlandırılması, vaatlerin yerine getirilmesi ve mülkiyetle ilgili kuralların istikrara kavuşturulması) (16•19). Belirli aktörler ve eylemler meşrulaştırılırken diğerleri, devletler toplumu tarafından kurulan ve temsil edilen düzenin dışında ya da bu düzene ters düşen aktörler ve eylemler olarak görülürler. Kurallar ve kurumlar toplum içerisindeki çatışmaları kısıtlarlar ve bu çatışmaların sınırlarını çizerler (25). Bull'a göre, modern uluslararası sistem herşeyden önce Avrupa'da, Westphalia'dan sonra başlayan ve ardından tüm dünyaya yayılan, merkezinde devletlerin ve egemenlik nosyonunun bulunduğu bir toplum modelidir.

Ancak, bu sistem sadece söz konusu toplumla nitelenmez. Bull, uluslararası sistem içerisinde mevcut diğer iki gelenekten de bahseder—devletler arası (ve Kantçı yaklaşım söz konusu olduğunda devlet-aşırı) ilişkilerin Hobbescu ve Kantçı bileşenleri. Bu iki gelenek farklı süreçlere vurgu yapar ve farklı olgulara odaklanır. Her bir gelenek dünya siyasetinin önemli bir bileşenini yansıtır. Hobbescu bileşenin merkezinde savaş durumu bulunurken Kantçı bileşenler birinci olarak ulus-aşırı dayanışmaya ve mücadeleye odaklanırlar. Dolayısıyla, Bull'un Grotiuscu/devletler toplumu bileşeninin, uluslararası ilişkilerde her zaman için hâkim ya da diğer bileşenleri dışlayacak şekilde önemli bir bileşen olduğunu iddia etmediği açıktır. Bu bileşeni “...sadece ... bekası riskli olan bileşenlerden biri” olarak tanımlar (39).

Her ne kadar uluslararası meselelerin sadece bir kesitini oluşturuyor olsa da, devletler toplumu bileşeni, yokluğunda uluslararası sistemi anlamamızın mümkün olmadığı bir olgudur—“devletlerin ortak çıkarı, uygulanan ortak kurallar ve onlarla birlikte işleyen ortak kurumlar anlayışının hiçbir aşamada etkisini kaybettiği söylenemez” (40). Grotiuscu modelin ana veçhesi, tarihin geniş erimini anlamamız açısından, onu gereksiz kılmaz. Devletler toplumunun önemi, Hobbescu ve Kantçı süreçler ve dinamikler açısından konumundaki değişikliklere ve dalgalanmalara rağmen zaman içerisinde devam eden rolünde bulunabilir.

Bull yukarıdaki iddiayı devletlerin çoğunluğunun çoğu zaman egemenliğin kurallarına, anlaşmaların devamına, sınırlı şiddete uyduklarını ve ortak kurumların işleyişine katıldıklarını ileri sürerek ispat eder (40). İkinci Dünya Savaşı sırasında Mihver Devletlerle Müttefik Devletler ve Soğuk Savaş Dönemi’ndeki ABD ile SSCB arasındaki ilişkilere, büyük çatışmaların ve rekabetin olduğu anlarda bile belirli kurallara ve normlara uyulduğunun örnekleri olarak işaret eder (41). Örneğin, düello yapan süper güçler egemenliğin tanınmasını geri çekmemişler ya da diplomatik ilişkileri kesmemişlerdir—bunun yerine, retorikte olmasa bile uygulamada birbirlerini, uluslararası sistemin meşru aktörleri olarak tanımışlardır. Genel olarak, devletlerin savaşları gerekçelendirmeleri gerekir. Bull’a göre, bu, çatışmanın ortaya çıkmasına sınır koyar ve dahası, Grotiuscu kuralların ve sınırların işlediğini gösterir (43).

Son olarak, Bull, söz konusu toplumsal kuralları ve çıkarları paylaşmayan devletler arası ilişkilerin, tanınmanın, anlaşmalara bağlılığın olmadığı ve savaşın büyük ölçüde hâkim olduğu özelliklerle tanımlandığını ileri sürer (42-43). Örneğin, Avrupa ile İslam, Moğollar ile kurbanları ve Amerika kıtasını işgal edenler ile İnkalar ve Aztekler arasındaki çatışmalarda paylaşılan kurallar ya da sınırlarla ilgili herhangi bir ize rastlanmıyordu—aksine, herhangi bir ortak çerçevenin olmadığı ve savaşan tarafların hakları ve meşruiyetlerine sınırlar çizilmeyen sürüncemeli, kanlı savaşlardı. Oyunun kabul edilmiş kuralları yoktu; zira savaşanlar arasında bir devletler toplumu yoktu. Ancak, Avrupa devlet sistemi genişledikçe bu gibi durumlar daha nadir ortaya çıkmaya ve Grotiuscu model daha fazla oranda devleti tanımlamaya başladı.

Bull, argümanının açıklama gücünü nasıl değerlendiriyor? Yukarıda, uluslararası toplumla ilgili olarak verdiği örneklerin bir kısmının ana hatlarını çizdim. Ancak, bu örnekler bir devletler toplumunun varlığıyla devletler arası etkileşimin sonuçlarındaki değişiklikler arasındaki nedensel bağlantıları açığa kavuşturuyor. Bu noktada, dünya siyasetinde, uluslararası toplum bileşeninin yokluğunda açıklanması mümkün olmayan örüntüler olup olmadığını sormamız gerekiyor. Güç dengesinin işleyişi, böyle bir tartışma açısından, verimli bir başlangıç noktasını oluşturur. Bull, güç dengesinin temelde on beşinci yüzyıldan itibaren devletler toplumunun bir aracı olduğunu ileri sürer—gücün baskınlığını (diğer bir ifadeyle, imparatorluğu) sınırlandırmak, devletlerin mevcudiyetini korumak ve kurumların işleyişi için gereken koşulları sağlamak için zoraki dengeler oluşturuluyor (102). Bunlar devletler toplumunun aslî amaçlarıdır. Bull, güç dengesinin “Avrupa siyasetinin tek bir sistem oluşturduğu nosyonu”yla eşzamanlı olarak ortaya çıktığını ve “süreğen ve evrensel bir diplomasi sistemi”nin yanı sıra “etkileşim içerisindeki birden fazla gücün tek bir güçler sistemi ya da alanı oluşturdukları” anlamına geldiğini açıkça ileri sürer (101).

Bull’a göre, dengeleme, “diğerlerinin kısıtlanmasının yanı sıra öz-kısıtlama”yı da gerektiren (102) ve devletler toplumu biçiminde belirli bir sistemin devamını sağlamak için işletilen bilinçli bir mekanizmadır. Bu, dengelemenin, niyetten bağımsız engellenemez bir şekilde tekrarlanmasına odaklanan Waltzcu denge nosyonuyla tezat arz eder. Bull, dengeleme ve Avrupa devletler toplumunun birlikte ortaya çıktıklarını, Avrupa devletler toplumunun, dengelemeyi temin etmenin araçlarını sunduğunu ileri sürer. Bull’a göre modern devletler toplumu, güç dengesinin yokluğunda, güç bela devam eder. Ve uluslararası toplumun amaçlarını ve çıkarlarını anlamadan güç dengesinin Avrupa’da ve dünyadaki önemini ve devamını anlamamız imkânsız olacaktır.

Devletler toplumunun devamında savaşa da, değişken de olsa, bir rol biçilmiştir. Bull’a göre, uluslararası toplum açısından savaşın “ikili bir özelliği vardır” (181). Düzensizliği, belirsizliği ve uluslararası toplumun çöküşünü temsil edebilir—bu özellikler, devletler toplumu

perspektifinden oldukça sorunludur. İmparatorluklar yaratan ya da kurumları yıkan ya da üzerinde anlaşılmış kuralları bozan savaşlar uluslararası toplum için vahim zararlara yol açarlar. Savaşın bu yıkıcı özelliği nedeniyle uluslararası toplumun savaşın kullanımını—savaş açma hakkını devletlerle sınırlandırarak, savaşın yürütülmesine sınırlamalar getirerek, savaşın coğrafi yayılımını sınırlandırarak ve devletlerin savaşmak için dayandıkları meşru nedenleri sınırlandırarak—kısıtladığını görürüz (182). Devletler toplumunun, savaşın, dünya siyasetindeki etkileşimin ortak çerçevesi üzerindeki yıkıcı etkisini sınırlandırma çabaları bu kuralların ve kurumların oluşturulmasına yol açar.

Öte yandan, uluslararası toplum perspektifinden bakıldığında savaşın faydalı işlevleri de vardır. Savaş, güç dengesini koruyabilir, uluslararası hukukun uygulanmasını sağlayabilir ve bazen “hukukta, genel olarak adil addedilen değişiklikler”i teşvik edebilir (181). Bu, devletler arası şiddete dayalı çatışma için, uluslararası toplumun zorunlulukları ve amaçlarıyla doğrudan bağlantılı olan “uluslararası düzenin devamında olumlu bir rol” yaratır (182). Savaşın uluslararası toplumun koruyucusu olarak rolü, çatışmanın iki uçlu doğasını yansıtır—devletler toplumunun düzenini hem destekleme hem de bozma potansiyelini taşır. Devletler arası çatışmayı çevreleyen kurallar ve kurumlar (örneğin, tarafsızlık, savaş kanunları ve kendini savunmanın meşruiyeti) uluslararası toplumun etkisini yansıtır. Bull, savaşın bu veçhelerini anlamamızın ancak uluslararası toplumun nedensel önemini kabul etmemizle mümkün olabileceğini ileri sürer.